

[1] Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”¹

[2] Personām ar 1. un 2. grupas invaliditāti valsts ir noteikusi, ka ir pieejams asistenta pakalpojums. Asistenta pakalpojuma saņemšanu regulē Ministru kabineta 2021. gada 18. maija noteikumi Nr. 316 "Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti".²

[3] Diemžēl iepriekšminētie noteikumi ierobežo to personu ar invaliditāti loku, kas ir tiesīgi saņemt asistenta pakalpojumu.

[3.1.] To personu ar invaliditāti loku, kam valsts ir paredzējusi asistenta pakalpojumu regulē iepriekš minēto Ministru kabineta 2021. gada 18. maija noteikumu Nr. 316 "Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti" 15. punkts.³

[3.2.] Šis MK noteikumu punkts nosaka to, ka asistenta pakalpojums pienākas personai ar invaliditāti, kurai ir noteikta 1. vai 2. invaliditātes grupa un kura ir:

- **Persona ar invaliditāti, kurai ir noteikti redzes, kustību vai garīga rakstura funkcionālie traucējumi;**
- **Persona ar invaliditāti, kurai VDEAVK komisija ir izsniegusi atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai;**
- **Persona ar invaliditāti, kurai ir nieru mazspēja, kuras dēļ nepieciešama regulāra hemodialīzes procedūru saņemšana;**
- **Persona ar invaliditāti, kurai ir konstatēts ļaundabīgs audzējs ceturtajā stadijā, kura dēļ nepieciešams saņemt simptomātisku terapiju;**
- **Persona ar invaliditāti, kurai ir noteikts invaliditātes cēlonis – slimība no bērnības;**

[4] Faktiski iepriekš uzskaitītās personu ar invaliditāti grupas var saņemt asistenta pakalpojumu. **Tomēr Latvijā ir arī tādas personas ar invaliditāti, kurām viņu veselības stāvokļa dēļ būtu nepieciešams asistents, bet šīs personas neatbilst nevienam MK noteikumos paredzētajam punktam.** Piemēram personas, kam ir noteikta 1. vai 2. grupas invaliditāte, kuras cēlonis ir hroniska slimība, u.c. iemesli.

[4.1.] Faktiski personas ar invaliditāti, kuras neatbilst iepriekš minētajiem MK noteikumiem un šajos noteikumos paredzētajiem kritērijiem par asistenta pakalpojuma piešķiršanu tiek nostādītas nelabvēlīgākā situācijā salīdzinot ar personām ar invaliditāti, kurām asistenta pakalpojums pienākas. Kā jau minēju Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”⁴ Tomēr iepriekš aprakstītajā gadījumā personu ar invaliditāti loks, kam nepienākas asistenta pakalpojums, faktiski tiek diskriminēts no valsts puses.

¹ Latvijas Republikas Satversme, 91. pants. <https://likumi.lv/ta/id/57980#p91>

² Ministru kabineta 2021. gada 18. maija noteikumi Nr. 316 "Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti". <https://likumi.lv/ta/id/323301>

³ Ministru kabineta 2021. gada 18. maija noteikumi Nr. 316 "Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti", 15. punkts. <https://likumi.lv/ta/id/323301#p15>

⁴ Latvijas Republikas Satversme, 91. pants. <https://likumi.lv/ta/id/57980#p91>

[4.2.] Arī Apvienoto Nāciju organizācijas (ANO) Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām⁵ 5. pants paredz vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu, kā arī šajā pantā ir minēts, ka:

- Dalībvalstis atzīst, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā un saskaņā ar to un ka visiem cilvēkiem bez jebkādas diskriminācijas ir tiesības uz vienlīdzīgu likuma aizsardzību un uz likumā paredzēto priekšrocību vienlīdzīgu izmantošanu.
- Dalībvalstis aizliedz jebkādu diskrimināciju invaliditātes dēļ un garantē personām ar invaliditāti vienlīdzīgu un efektīvu tiesisko aizsardzību pret diskrimināciju jebkāda iemesla dēļ.
- Lai veicinātu vienlīdzību un novērstu diskrimināciju, dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek veikti saprātīgi pielāgojumi.
- Īpašos pasākumus, kas ir nepieciešami, lai paātrinātu vai sasniegtu personu ar invaliditāti faktisku vienlīdzību, neuzskata par diskrimināciju šīs konvencijas nozīmē.

[4.3.] Iepriekš pieminētās ANO konvencijas 5. pants paredz, ka: “Lai veicinātu vienlīdzību un novērstu diskrimināciju, dalībvalstis veic visus atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tiek veikti saprātīgi pielāgojumi.” Diemžēl praksē šis Konvencijas punkts Latvijā netiek ievērots, jo iepriekšminētie MK noteikumi **neparedz nodrošināt asistenta pakalpojumu visām personām ar 1. un 2. grupas invaliditāti**. Šāda rīcība no likumdevēja puses noved pie situācijas, ka daļa personu ar invaliditāti nevar integrēties sabiedrībā (nedz aktīvi piedalīties darba tirgū, nedz apmeklēt kultūras un izklaides pasākumus), un tādējādi ir sociāli atstumti no pārējās sabiedrības.

[4.4.] Arī ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 19. panta b apakšpunkts nosaka, ka: “Personām ar invaliditāti ir pieejami dažādi mājās un dzīvesvietā sniegtie pakalpojumi **un citi sociālā atbalsta pasākumi, tostarp personīgā palīdzība, kas nepieciešama, lai dzīvotu un iekļautos sabiedrībā un lai nepieļautu izolēšanu vai nošķiršanu no sabiedrības;**” Diemžēl Latvijā likumdevējs personām ar invaliditāti, šo palīdzību nodrošina tikai noteiktam personu ar invaliditāti lokam (kas jau tika minēti šā dokumenta 3.2. punktā), turpretī personas ar invaliditāti, kas neatbilst MK noteikumu noteiktajiem kritērijiem, paliek izolēti no pārējās sabiedrības asistenta pakalpojuma nepieejamības dēļ.

[4.5.] Arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas⁶ 26. pants nosaka, ka: “Savienība atzīst un ievēro invalīdu tiesības izmantot pasākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu viņu neatkarību, sociālo un profesionālo integrāciju un dalību sabiedrības dzīvē.” Diemžēl Latvija, kā Eiropas Savienības dalībvalsts šo ES pamattiesību hartas pantu ir spējusi realizēt tikai daļēji, jo, kā jau vairākkārtīgi tiku minējis šajā dokumentā – Latvijas Republika diemžēl nenodrošina vienlīdzīgas iespējas visām personām ar invaliditāti

[5.] Vēlos uzsvērt arī to, ka no 2021. gada Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (VDEĀVK) pārtrauc sniegt atzinumu par asistenta pakalpojuma nepieciešamību⁷. Tas bija saistīts ar to, ka 2021. gada 1. jūlijā stājas spēkā jauna kārtība asistenta pakalpojuma pieprasīšanā un

⁵ <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁷ https://www.vdeavk.gov.lv/lv/jaunums/no-2021gada-1julija-vdeavk-partrauc-sniegt-atzinumu-par-asistenta-pakalpojuma-nepieciešamību?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

piešķiršanā. Pašlaik asistenta pakalpojumu personai ar I vai II invaliditātes grupu ir tiesības saņemt, **pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veikto asistenta pakalpojuma nepieciešamības un atbalsta intensitātes novērtējumu, nevis uz VDEĀVK izsniegtu atzinumu par asistenta pakalpojuma nepieciešamību**, kā tas ir bijis līdz šim. Uzskatu, ka šādas normatīvo aktu izmaiņas drīzāk negatīvi ietekmē asistenta pakalpojuma saņemšanu, jo, kā zināms, sociālā dienesta darbiniekam, **nav medicīniskās izglītības, un līdz ar to es uzskatu, ka persona bez medicīniskās izglītības nevar vērtēt vai personai ar invaliditāti ir vai nav nepieciešams asistenta pakalpojums. Manā ieskatā pareizāka bija vecā kārtība, kas pastāvēja līdz 2021. gada 1. jūlijam, jo VDEAVK, (pretēji sociālo dienestu darbiniekiem) strādā cilvēki ar medicīnisko izglītību, kas pavisam noteikti ir kompetentāki attiecībā uz cilvēka veselības jautājumiem.**